

Lainvalmisteluosasto
Lainsäädäntöneuvos Virpi Korhonen

LAUSUNTO

27.11.2018

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan verojaostolle

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi tulotietojärjestelmästä annetun lain, perintö- ja lahjaverolain 28 a §:n sekä tuloverolain 112 a §:n muuttamisesta (HE 244/2018 vp)

Valtiovarainvaliokunnan verojaosto varannut oikeusministeriölle mahdollisuuden lausua otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä. Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tulotietojärjestelmästä annettua lakia (53/2018) siten, että siihen lisättäisiin säännökset, jotka ovat tarpeellisia tulotietojärjestelmän laajentamiseksi koskemaan eläke- ja etuustuloja.

Oikeusministeriö on antanut asiasta valmisteluvaiheessa lausunnon (29.10.2018; VN/5222/2018-OM-4). Oikeusministeriön mainittu lausunto on otettu suurimmilta osin esityksen jatkovalmistelussa huomioon. Jäljempänä on kiinnitetty huomiota muutama yksityiskohtaan.

Tietosisältö ja ilmoitusvelvollisuus

Lakiehdotuksen 6 §:n 6 momentin mukaan rekisterin talletetaan tiedot toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:ssä tarkoitetuista toimeentulotukeen vaikuttavista etuuksista ja niihin rinnastettavista suorituksista sekä tällaisiin suorituksiin liittyvistä viivästyskorotuksista. Mainitun lainkohdan mukaan tuloina otetaan huomioon henkilön ja perheenjäsenten käytettävissä olevat tulot pykälässä mainittuja erikseen lueteltuja tulolajeja lukuun ottamatta. Oikeusministeriö on lausuntovaiheessa kiinnittänyt huomiota, että mainittu säännös ei avoimuudessaan muodosta kovin täsmällistä ja tarkkarajaista ilmoitusvelvollisuuden sisältöä. Esityksen perustelujen mukaan Tulorekisterin yksityiskohtainen tietosisältö ilmenisi kuitenkin etuudenmaksajien ilmoittamien tietojen osalta lain 16 §:n mukaisen tiedonantovelvoitteen nojalla julkaistavasta selosteesta, joka kuvaisi Tulorekisteriyksikön 4 §:n 1 momentin mukaisesti määrittelemät tiedot.

Esityksen perustelujen mukaan tulorekisteriin ei talletettaisi arkaluonteisia eikä yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia

tietoja. Näiden tietojen katsotaan esityksessä jäävän ilmoittamisen ulkopuolelle, koska niiden käsittelystä ei ehdoteta säädettäväksi erikseen. Tietosuojalain (EV 108/2018 vp) 6 §:n mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa, eli erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittelykieltoa, ei sovelleta muun muassa silloin kun tietojen käsittelystä säädetään laissa. Ehdotetussa laissa on ilmoitusvelvollisuuden luovia viittauksia myös muiden lakien kohtiin. Jos näihin lainkohtiin sisältyy myös arkaluonteisia tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja, ei ehdotettua ilmoitusvelvollisuussäätelyä näiltä osin voida pitää aivan selkeänä, sillä näitä tietoja ei ole lainkohtiin viitattaessa myöskään suljettu ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle.

Rekisteröityjen oikeuksien rajoittaminen

Pykälän 24 a §:ssä momentissa ehdotetaan rajoitettavaksi rekisteröidylle tietosuoja-asetuksen 18 artiklassa säädettyä rajoitusoikeutta. Rekisteröidyn oikeuksien soveltamista on mahdollista rajoittaa, jos rajoittaminen toteutetaan yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa tarkoitetulla tavalla ja siinä säädetyn edellytyksin. Rajoituksessa tulee noudattaa keskeisiltä osin perusoikeuksia ja -vapauksia ja sen tulee olla demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätön ja oikeasuhteinen toimenpide, jotta voidaan taata jokin tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdassa luetelluista seikoista. Tämä todetaan myös hallituksen esityksen perusteluissa, ja tuodaan myös esiin, että rajoituksen perusteena olisi mainitun 23 art. 1 kohdan e alakohta. Perusteluissa on myös selvitetty melko seikkaperäisesti niitä syitä, joiden perusteella rekisteröidyn oikeuden rajoittaminen on katsottu tarpeelliseksi ja mahdolliseksi.

Jotta asetuksen mukaiset välttämättömyyden ja oikeasuhtaisuuden vaatimukset täytyisivät, tulee säännöksen olla rajattu niin tarkkarajaisiksi ja kapea-alaisiksi kuin mitä tavoitteen toteuttaminen edellyttää. Koko oikeuden poissulkemiseen tulee suhtautua pidättyvästi. Arvioissa on otettava huomioon myös esityksen perusteluissakin mainitut tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 2 kohdassa säädetyt poikkeamisperusteet. Nämä tulevat sovellettavaksi suoraan asetuksen nojalla. Mainittu yleisen tietosuoja-asetuksen 18 artiklan 2 alakohta pitää jo itsessään sisällään mahdollisuuden rajoittaa kyseisen artiklan soveltamista esimerkiksi jäsenvaltion tärkeää yleistä koskevasta syystä. Vaikuttaisi-kin siltä, että rekisteröidyn oikeuksia on mahdollista rajoittaa suoraan tietosuoja-asetuksen nojalla sen ollessa välttämätöntä tässä tarkoitetun järjestelmän asianmukaisen toimivuuden kannalta. Yleistä etua koskevat syyt voivat oikeusministeriön käsityksen mukaan tulla kysymykseen myös silloin, kun käsittelyperusteena olisi lakisäättäisen tehtävän noudattaminen. Koska asetuksen soveltamisesta ei kuitenkaan ole kehittynyt vielä viranomais- eikä oikeuskäytäntöä, voinee tässä nimenomaisessa tapauksessa rekisterin yhteiskunnallinen merkittävyys huomioon ottaen olla perusteltua rajoittaa rekisteröidyn oikeutta ehdotetulla tavalla.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 2 alakohdan mukaan rekisteröidyn oikeuksia rajoittavien lainsäädäntötoimenpiteiden on sisällettävä tarpeen mukaan erityisiä säännöksiä, jotka koskevat kyseisessä alakohdassa lueteltuja seikkoja. Näitä tarkastellaan esityksen perusteluissa yleisellä tasolla, ja esityksessä on katsottu, että erityistä lisäsäätä-

mistarvetta näiden osalta ei olisi. Suojatoimien osalta viitataan myös tietosuoja-asetuksen noudattamiseen ja tietoturvan yleisiin säännöksiin. Tältä on syytä huomata, että yleisen tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa edellytetään erityisiä säännöksiä, jolloin asetuksen noudattaminen itsessään ei voine toimia erityisenä suojatoimena.